

TC.

ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ

**FEN-EDEBİYAT FAKÜLTESİ
TARİH BÖLÜMÜ**

ÇANAKKALE SAVAŞLARI SEMİNERİ

ÇANAKKALE SAVAŞLARI'NDA TÜRK ORDUSUNUN LOJİSTİK DURUMU

MEHMET FATİH GERGER

000211013

YRD.DOÇ. MUHAMMET ERAT

**2004\OCAK
ÇANAKKALE**

ÖNSÖZ

Dünyanın kutuplara ayrıldığı, bütün devletlerin silahlandığı ve büyük kavgaya için bir kıvılcımın beklendiği bir dönemde Osmanlı Devleti de birtakım arayışlara girmişti. Osmanlı Devleti kendisine müttefik bulmalıydı ve bu amaçla önce İngiltere 'ye daha sonra da Fransa'ya başvurmuş, böylece itilaf bloğu içinde kendine yer bulamamıştı. Daha sonra ittifak bloğunun belki de en güçlü devleti olan Almanya'ya müttefik olmuştu. Tarih 28 Haziran 1914'ü gösterdiğinde beklene kıvılcım olmuş ve dünya savaşı başlamıştı.

İşte böyle bir ortamda İngiliz ve Fransız donanmaları, Çanakkale önlerine gelmişler ve 1915'te Çanakkale cephesinin açılmasına sebep oldular. Kahraman Türk ordusu bu cephede tabir yerindeyse bir kahramanlık destanı yazmıştır. Mustafa Kemal Atatürk'ün deyişiyle "Türk ordusu Çanakkale'de İngiliz ve Fransız donanmasını boğazın dışında tutmuş ve onların müttefikleri Rusya ile irtibatını önlemiştir.Rusya böylece çökmüş oldu.Çanakkale savaşını Türk ordusu düşmanın üstün silahlarına karşı ikmal ve lojistik yetersizliğe rağmen kazanmıştır.İşte bu yazıda Türk ordusunun Çanakkale savaşındaki lojistik durumundan bahsettim.

GİRİŞ

Osmanlı Devleti Birinci Dünya Savaşına hazırlık sürecinde, menzil teşkillerini uygulamaya başladı. Harbiye Nezareti Kara Kuvvetlerinin ikmal işlerini Odu Dairesi, Levazım Dairesi , Personel Dairesi, Sıhhiye ve Veteriner Müfettişlikleri ile diğer başkanlık ve bağlı kuruluşları ile yapmaktaydı. (1)

ÇANAKKALE MÜSTAHKEM MEVKİİ'NİN LOJİSTİK TEŞKİLATI

Müstahkem Mevkii Birlikleri'nin çoğunluğu yeri değişmeyen birliklerden oluşmuştur. Müstahkem Mevkii , 9.Piyade Tümeni emrinde olarak 6 Ağustos'tan-25 Mart'ta kadar geçen süreç içinde doğrudan Başkomutanlık'a bağlı idi.

Çanakkale Müstahkem Mevkii Komutanlığı ve 9.Tümen Lojistik Destek Birlikleri.

Çanakkale'de:

5.Ağır erzak kolu

5.Yinelemeli (develi) ağır erzak kolu

6.Yinelemeli ağır erzak kolu

8.Piyade (develi) cephane kolu

5.Dağ topçu cephane kolu

8.Sahra topçu kolu

Esas depo taburu

3.Hayvan deposu

Klavert Çiftliği'nde:

6.Seyyar hastane

(1)Çanakkale Cephesi harekatı 2 s. 533 ,534

9.Tümen bandosu

Okçular'da:

7.Piyade (develi) cephane kolu

Yağcılar'da:

6.Dağ topçu cephane kolu

Kepez' de:

7.Sahra topçu cephane kolu

Eceabat'ta:

Ekmekçi müfrezesi

İki ağır erzak kolu , Çanakkale Müstahkem Mevkii Komutanlığı emrindedir.

19. Tümen Lojistik Destek Birlikleri:

Eceabat'ta:

4.Hafif erzak kolu

4.Ağır erzak kolu

Ekmekçi takımı

3.Dağ topçu cephane kolu

Sıhhiye bölüğü

5.Seyyar hastane

Bigalı Köyü'nde:

1.Piyade cephane kolu

2.Piyade cephane kolu

Gelibolu'da:

19.Tümen bandosu

11.Tümenin lojistik destek birlikleri

Ezine'de:

6.Hafif erzak kolu

4.Ağır erzak kolu

5.Sahra topçu cephane kolu

7.Sahra topçu cephane kolu

Ekmekçi takımı

Sıhhiye bölüğü

1.Dağ topçu cephane kolu

Çardak'ta:

Hayvan depoları(2 at , 1 öküz deposu).(2)

3.Kolordu muharebe ve eşya ağırlıklarını sağlamak amacı ile 18 Eylül 1914'te Kolordu Kurmay Başkanlığı'na düzenlenen yönergeye göre hayvan sayısında şu şekildedir:

Muharebe ağırlıkları için hayvan sayısı;

Piyade bölüğü 8 , Ağır makineli tüfek bölüğü 18 , İstihkam bölüğü 17 , Telgraf (muhabere) bölüğü ve her takım 7'dir.

Eşya ağırlıkları için hayvan sayısı;

Piyade bölüğü 10 , Piyade tabur karargahı 10 , Piyade alay karargahı 5, Ağır makineli tüfek bölüğü 10 , Süvari bölüğü 18 , Süvari alay karargahı 5 , Sahra bataryası 12-14 , Sahra topçu tabur karargahı (hafif cephane koluyla birlikte) 22 , Topçu alay karargahı 3 , Dağ bataryası 11 , Dağ topçu tabur karargahı 35 , İstihkam bölüğü 9 , Telgraf (muhabere) bölüğü ve her takım için 18 , Sıhhiye bölüğü 7'dir.

(2)Çanakkale Cephesi Harekatı 1 , s. 258,259

Hayvan Sağlığı İçin Alınan Tedbirler:

Harbiye Nezareti'ne bağlı Veteriner Genel Müfettişliği tarafından hayvan sağlık hizmetleri yürütölmektedir.Müstahkem Mevkii Karargahı ve tümen karargahlarında birer "baş veteriner" , topçu taburlarında da birer veteriner görev yapmaktadır.Genelde ordunun veteriner ilaçları Selimiye / İstanbul'daki veteriner ilaç deposundan karşılanmaktaydı.(3)

Personel Durumu

Türk ordusu'nun kuvvet durumunu belirlemek için her ayın birinde ve on beşinde ordu tarafından tutulan cetvellerle , genel olarak insan , hayvan ve her türlü taşıt araçları , elde bulunan silahların cephanesi ve miktarını Başkomutanlığa

bildirmektedir.Bu cetvellerle , yaralı ve şehit askerlerin sayısı , hava değişimine giden askerlerin sayısı , esir düşenlerin ve ne kadar kıymetli er alındığı da belirtilirdi.(4)

Birliklerin subay kadroları , Harp Okulları'ndan yetişen subaylar ile yedek subay ve emekli subaylardan karşılanmaktaydı.Piyade ve süvari subayı eksikliğini ordu , İstanbul'daki Harp Okulu'ndan , topçu ve İstihkam subayı eksikliğini de Mühendishane-i Berr-i Hümayun'dan karşılamaktaydı.(5)Subayların yetmediği durumlarda da yetenekli çavuş ve başçavuşlar subay olarak kullanılırdı.(6)

Ordunun asker ihtiyacı ordu tarafından düzenlenmekteydi.Askerlerin disiplin altında sevki için çalışılırdı.Askerlik yaşına gelen yabancı uyruklu kişiler de silah altına alınarak genellikle amele taburlarına ve ulaştırma birliklerine veriliridi.Askerliğe alınan acemi erler , depo birliklerinde eğitilirdi.Daha sonra bu depo birlikleri birleşerek ilk önce depo taburlarına , daha sonra ihtiyaca göre yine birleştirilerek depo alaylarına getirilirdi.

Çanakkale kara savaşları dönemine kadar olan sürede fazla personel kaybı olmadığından personel sağlamakta zorluk yaşanmadı.(7)Gerekli olan er ihtiyaçlarının ilk kaynağı da askerlik şubeleri idi.Askerlik şubelerinden depo birliklerine sevk yapıldığı gibi , ordu dairesinin seferi sevk komisyonlarınınca da er sevkıyatı yapılırdı.

Personellerin moral durumunu yükseltmek için 7 Temmuz 1909'da padişahın onayından geçen izinnameye binaen ordunun generallerinden erlerine kadar herkesin izin alabileceği belirtilmiş , bu izin süreleri de izine gideceklerin miktarının birliklerdeki mevcudun 1/4 'ünü aşmaması gerekirdi.

(3)Çanakkale Cephesi Harekatı 1, s. 260 ,262

(4)Çanakkale Cephesi Harekatı 1, s.275

(5)T.S.K Tarihi , 1908 -1920, c.3, kısım 6, ATASE , ANKARA 1996 ,S.197

(6)Çanakkale Cephesi Harekatı 1 s.277

(7)T.S.K Tarihi, 1908-1920 , c.3 ,kısım 6 , ATASE, S. 198

İzinlerde izine gidecek askerlerin izinlerinin eğitim ve tatbikat zamanlarına rastlatılmamasına özen gösterilerek izine gitmesi gerekenlere izinler verilmekteydi.İzin nizamnamesine göre her silahlı kuvvetler mensubunun 45 gün süreyle bir yıl içinde veya birkaç defa izine gitmesi karara bağlanmıştı.(8)

Personeller izinlerle savaş ortamından uzaklaştırılarak dinletildiği gibi , savaşan askerlerin motivasyonunu artırmak için askerlerle milli ve dini telkinlerle , yaptıkları faaliyetin yurt savunmasındaki önemi vurgulanıyor , bu hatırlatmalarla da askerlerin moral ve savaşma istekleri güçlendiriliyordu.Böylece savaşan tüm 5. Ordu personeli savaşmasındaki amacı iyice anlamış , bu konuda üzerine düşen sorumluluğu ne pahasına olursa olsun , bütün içtenlikle yapmaya ve bununla birlikte geleceğini ve ahiretini temin etmeye adeta koşmuştu.(9)Bu askerlerin motivasyonunu iyice güçlendirmek için ve diğer askerlere de örnek olması için savaşta büyük hizmetler yapmış ve yararlık göstermiş olanlar, Osmanlı Devleti tarafından Harp Madalyası , Gümüş Liyakat ve İmtiyaz Madalyaları ve Altın Muharebe Liyakat ve İmtiyaz Madalyaları veriliridi.Ödüllerle motivasyonu artırılan askerleri dini bakımdan da güçlendirmek için din adamları (imam-müftü)bu amaçla görevlendirilmişti.(10)

Yeniköy'de 5.Tümen'in ; Gelibolu , Kavaklı ve Burgaz'da 3. Kolordu ile 5.Tümen'in ; Beylikfener , Ayvalıdere'de

9.Tümen'in Bigalıda da 19. Tümen'in lojistik birlikleri bulunmaktaydı.(11)Çanakkale savaş alanındaki birliklerin ikmal alanları da şu şekilde gösterilebilir:

Çanakkale'de bulunan kuvvetlerin lojistik hizmetlerini karşılmasına büyük önem verilerek , hizmetlerin düzenli bir sevk içerisinde karşılanması sağlanmıştır.5. Ordu'nun lojistik ve birtakım idari hizmetleri Menzil Müfettişliğinin çabaları sonucunda gideriliyordu.Ordunun menzil sınırları Marmara Havzası'na yayılarak orduya ülke kaynaklarının zengin bölgeleri ile kolay irtibat kurmasını sağlıyordu. Ülkenin zengin bölgeleri ile kolay irtibat kurulabilmesi ordunun, Çanakkale Cephesinin en zor günlerinde dahi ikmal işlerini aksatmadı. Kuvvetlere en iyi ve en hızlı hizmet verecek olan ikmal yeri seçimine büyük önem verilerek buraların kuvvetlere ulaşabilecek yakın ve uygun yerler olması sağlandı.

Arıburnu için ikmal yeri ilk başta Eceabat-Kilye iken daha sonra Akbaş(Bıgalı İskelesi) olarak değiştirildi. Seddülbahir için ikmal yeri Soğanlıdere idi. Buradan Seddülbahir'deki kuvvetlerin ihtiyaçları karşılanmakta idi. Çanakkale Müstahkem Mevkii Komutanlığı'nın ikmal Harbiye Nezareti Levazım Dairesince karşılanmaktaydı. 5. Ordu kurulduktan sonra Çanakkale Müstahkem Mevkiinde ihtiyaçlarını karşılamaya başladı.(12)

(8)Çanakkale Cephesi Harekatı 2 , s. 533,534

(9)Çanakkale Cephesi Harekatı 3, s. 431

(10)Çanakkale Cephesi Harekatı 1, s. 264

(11)Çanakkale-1915 CD-ROM , T.T.K VE FORSNET İşbirliği ile hazırlanmıştır.

(12)Çanakkale-1915 CD-ROM

Çanakkale'de bulunan 5.Orduya bağlı birliklerin yiyecek malzemelerini, hayvanların yemlerini Menzil Müfettişliği aracılığıyla halktan Tekalif-i Harbiye olarak toplanıyordu. Bu toplanan erzaklar ve bütün ordunun erzak malzemeleri 5. Ordu Menzil Müfettişliğinin Burgaz, Akbaş , Karabiga, Ezine ve Bayramiçteki depolarında toplanıp, buralardan cephe bölgelerine dağıtım yapılmaktaydı. Cemil Conk ; Türk askerlerinin beslenme şekli ve yokluklarla başa çıkabilme dayanıklılığını vurgulayarak , yemek konusunda çok büyük sorun yaşanmadığının ve cephe arkasında kurulan mutfaklar aracılığıyla cephedeki askerlere sıcak yemek (nohut, kurufasulye, bulgur pilavı v.b) verildiğini belirtir.(13)

Carl Mülman , Türk askerinin açlık içinde bulunduğundan dolayı iyice zayıfladıklarını ve yanaklarının çöktüğünü belirtmektedir. Cephe gerisinde kurulan mutfaklarında düşman denetimi ile karşı karşıya kaldığını, burada yapılan yemeklerin cephedeki askerlere gidene kadar soğuduğunu söylemektedir. Türk Devleti'nin uzun sürecek bir savaşta, eldeki orduyu besleyecek ve ordunun ihtiyaçlarını karşılayabilecek güce sahip olmadığını, ordunun gün geçtikçe yokluk içine sürüklendiğini bildirmiştir. Bu durum giyim kuşamda da yaşanmıştır.(14)

Çanakkale'de Türk askerlerinin yaşamını olumsuz yönde etkileyen diğer bir sorun ise sağlık hizmetlerinin uzun süren bir savaşta yeterli olamamasıdır. Savaş öncesinde Çanakkale'de bulunan hastane ve benzeri yerler, Seddülbahir, Kilitbayır, Eceabat, Bolayır, Kumkale ve Çanakkale'de 25-100 yataklı revir ile Çanakkale'de bulunan 250 yataklı hastaneden ibaretti. Boğaz savaşlarının başlaması ile birlikte, sağlık hizmeti sağlayan yerlerin artırılmasına çalışıldı ve yatak sayıları artırıldı. Yaralanan askerlere hizmet sağlamak için de sargı yerleri oluşturulmuştu.(15)

-
- (13)Çanakkale 1915 CD-ROM
(14)Çanakkale 1915 CD-ROM
(15)Çanakkale 1915 CD-ROM

KAYNAKÇA

- 1-Çanakkale Cephesi Harekatı 1,2,3
- 2-T.S.K Tarihi, 1908-1920 , c.3 , kısım 6 ,ATASE ,ANKARA 1996
- 3-Çanakkale 1915 CD-ROM, T.T.K ve FORSNET işbirliği ile hazırlanmıştır.